

21. YÜZYILA GİRERKEN EĞİTİM

Aydoğan Atınal*

ABSTRACT: The quality of education that the society has in a country is nowadays being considered as the major indicator for its level of development. For this reason, knowledge and education have been considered as the most effective tool for social development, progress and respect. In this respect, educational expenditures have been accepted as the most valuable investment made in human beings and human resources.

On the other hand, universities are leading institutions for the social development and progress and cultural communication centers which play an effective role in cultural, economic, political and technical parts of life.

In this world of competition, universities have determined their new targets and tendencies.

In the technological society of the 2000's, key notions which can define higher education systems and form their targets are: mass education, continuous education, elite education, interdisciplinary flexible education, globalisation, accreditation, advanced education technologies and planned basic researches.

Here is a summary of the basic problems of our higher education and our proposals to solve them:

Like the problems of other educational levels, the problems of higher education in our country have not been examined carefully and there is no public opinion on them yet.

The determined objectives of higher education have not been identified clearly yet and there has not been enough work to realize the determined objectives.

There have not been considerable qualitative and quantitative developments at secondary education and guidance is not taken seriously.

There has never been a realistic balance of manpower, education and employment.

Higher education sounds quite monotonous.

Teaching has not been considered as an attractive job.

Quality of education at higher education has not been studied adequately.

Scientific researches have not been supported sufficiently and there has not been enough cooperation for applied researches between universities and industrial cooperations.

KEY WORDS: New tendencies in higher education and the Turkish case.

ÖZET: Bir toplumun insanların sahip olduğu eğitimin niteliği, o ülkenin gelişmişlik düzeyini belirleyen ölçüt olmuştur. Bunun için günümüzde bilgi ve eğitim; kalkınmanın, gelişmenin ve saygınlığın en etkili aracı olarak görülmekte, bu amaçla eğitim harcamaları toplumun insana, insangücü kaynaklarına yapılan en değerli yatırımı olarak nitelendirilmektedir.

Öte yandan üniversiteler de, toplumların gelişmesi ve kalkınmasında öncülük eden ve kültürel, ekonomik, siyasal ve bilimsel hayatında en etkin rol oynayan kültürel iletişim merkezleri haline gelmiştir.

Yarışan bir dünyada üniversiteler yeni hedeflerini ve eğilimlerini saptamıştır.

2000'li yılların teknoloji toplumunda yükseköğretim sistemini tanımlayabilecek, hedeflerini oluşturabilecek anahtar kavramlar şunlardır; kitlesele eğitim, sürekli eğitim, elit eğitim, programlararası esnek eğitim, küreselleşme, akreditasyon, ileri eğitim teknolojileri ve planlı temel araştırmalardır.

Yükseköğretimimizin temel sorunlarını ve bu konudaki önerilerimizi de şu şekilde özetleyebiliriz:

Ülkemizde, her kademedeki eğitim sorunları gibi yükseköğretim sorunları da yeterince araştırılıp bilinçli bir kamuoyu oluşturulamamıştır.

Yükseköğretimde belirlenen hedefler henüz somut biçimde tanımlanmamış, bunlara ulaşmak için gerekli çalışmalar yapılmamıştır.

Ortaöğretimde nitelik ve nicelik açısından yeterli gelişme sağlanamamış, yönlendirme ilkesine uyulmamıştır.

İnsangücü-eğitim-istihdam ilişkileri sağlanamamıştır.

Yükseköğretimde tekdüzelik hâkimdir.

Öğretim üyeliği çekici hâle getirilememiştir.

Yükseköğretimde eğitimin niteliği üzerinde gereken şekilde durulmamıştır.

Bilimsel araştırmalar yeterince teşvik edilmemiş; uygulamalı araştırmalar için sanayi kuruluşları ile gerekli işbirliği sağlanamamıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Yükseköğretimde yeni eğilimler ve Türkiye'deki durum.

* Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Genel Müdürü

1. Türkiye'de Yükseköğretimin Bugünkü Durumu

Yükseköğretimimizin, her alanda, 40 yıl öncesine göre daha nitelikli, çağdaş olduğunu savunmak çok büyük bir iyimserliktir. 1946 yılından beri gösterilen, 1973 ve 1981 reform hareketleri de dahil, bütün çabalar, Türk üniversitelerinin özüne, ruhuna, niteliğine çok şey kata-mamıştır.

Buna karşın bu dönem içinde Türk insanının bilime ve bilim adamına saygısının sonucu, bu yöndeki çalışmalar hep takdir ve teşvik edilmiştir. Ancak, bazı uç kesimler, üniversiteyi, "atama ile mi, yoksa seçim yolu ile mi yönetmeli" çemberini aşamamış, bu kurumlarımızı kişisel güç gösterme arenası sanmıştır.

Yine bu dönemde plansızlık da maddi ve manevi yara-lar açmıştır. Aynı kişiler, iktidara yaranmak için sınıf mevcutlarını bir günde iki katına çıkarmakta hiçbir sakınca görmemiştir. Af kanunlarıyla birlikte, 200 kişilik bir tıp dersanesi, 500 öğrenci ile karşı karşıya kalmıştır[1].

Oysa "Var olma" yarışının temel göstergesi olan üniversitede niteliği olumsuz yönde etkileyecek hiçbir girişim kabul edilemez.

Çünkü bilgi toplumunun temelini oluşturan eğitim, günümüzde yeni bir yer, güç ve değer kazanmıştır. İçinde bulunduğumuz bilgi ve yüksek teknoloji çağında, doğal olarak bir toplumun insanların sahip olduğu eğitimin niteliği, o ülkenin gelişmişlik düzeyini belirleyen ölçüt olmuştur. Bunun için günümüzde bilgi ve eğitim; kalkınmanın, gelişmenin ve saygınlığın en etkili aracı olarak görülmekte, bu amaçla eğitim harcamaları toplumun insana, insangücü kaynaklarına yapılan en değerli yatırım olarak nitelendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin bütçele-rinin en büyük payını, eğitim ve eğitim araştırmalarına ayırmaları da bunun bir göstergesidir.

Eğitim sisteminin en üst kademesini oluşturan üniversiteler ise; toplumların gelişmesi ve kalkınmasında öncülük eden; kültürel, ekonomik, siyasal ve bilimsel hayatında en etkin rol oynayan kültürel iletişim merkezle-ri olma hüviyetine sahiptir.

Bunun bir gereği olarak da yarışan bir dünyada üniversiteler, yeni hedeflerini ve eğilimlerini sap-tamışlardır. Üniversitenin bilim üretme ve yayma işlevi yanında, diğer bir görevi de çağa uygun, değişen koşullara uyumlu ve her alanda rekabete açık, üstün nitelikli in-sangücü yetiştirmektir. Bütün toplumlarda bunu gerçek-leştirecek üniversitenin nasıl olması gerektiği, sürekli tartışma konusudur.

2. Yükseköğretimde Yeni Eğilimler

2000'li yılların teknoloji toplumunda yükseköğretim sistemini tanımlayabilecek ve onun hedeflerini oluşturabilecek anahtar yeni kavramlar geliştirilmiştir: Bunlar kitlesel eğitim, sürekli eğitim, elit eğitim, program-lararası esnek eğitim, küreselleşme, akreditasyon, ileri eğitim teknolojileri ve planlı temel araştırmalardır[2].

2.1. Kitlesel Eğitim

Bugün herkes için eğitim, bütün toplumlarca paylaşılan çağımızın temel eğitim haklarından biri olmuştur. Bilgi ve yüksek teknoloji çağı, yükseköğretim düzeyinde kitlesel eğitimden geçen toplumlar (yükseköğretimde okullaşma oranı %60'lara erişen ABD, %40'lara yükselen Almanya, Japonya, G.Kore gibi) tarafından açılmıştır.

Ülkemizde %23'lerde, ancak çoğunluğu açıköğretim-de olan ve bütün komşularımızın dahi gerisinde kalan yükseköğretimdeki bu okullaşma oranı ile 2000'li yılların bilgi ve teknolojisinden gereğince yararlanmak ve çağa uyum sağlamak kolay olmayacaktır.

21. yüzyılda üretilecek teknolojilere de, ancak yükseköğretim düzeyinde teknoloji ağırlıklı kitlesel eğitimden geçen toplumlar uyum sağlayabilecektir. Zira 20.yüzyılın son çeyreğinde üretilen bilişim ve iletişim donanımları ve teknolojileri, 2000'li yılların başından iti-baren yaygın ve yoğun bir biçimde insanların günlük yaşamının ayrılmaz bir parçası olacaktır.

2.2. Sürekli Eğitim

Çağdaş eğitimin vazgeçilmez, önemi giderek artan temel ilkelerinden biri de sürekli eğitimdir. Bilgi, 3-4 yılda ikiye katlanmaktadır. Herhangi bir alandaki bütün araştırmaları izlemek bir insan ömrüne sığmazken, akıl almaz gelişmeler sonucunda birkaç çağ, bir insan ömrüne sığar hale gelmiştir. ABD'de yapılan bir araştırmada, yükseköğretimde edinilen bilgilerin yarısının 6 yıl içinde geçerliliğini yitirdiği saptanmıştır. Büyük bir ivme göstererek hızla ilerleyen teknolojiye ayak uydurabilmek için bütün dünyada sürekli eğitim, yaşam boyu eğitim de-yimleri ile belirtilen üniversite sonrası eğitim, her alan için adım adım ve giderek artan bir hızla kurumsal-laşmaktadır. Bu yüzden insanoğlu gelişmelerin arkasından durmaksızın koşmak zorunda kalmaktadır. Tıp doktorları, mühendisler ve öğretmenler için sürekli eğitim esas olmuş, bazı ülkelerde zorunlu hale getirilmiştir. Üniversite sonrası eğitim, üniversiteler dışına da taşmış; büyük şirketler kendi okul ve üniversitelerini kurmaya başlamışlardır. Bugün, özellikle gelişmiş ülkelerde sürekli eğitimden yararlanan üniversite mezunlarının sayısı, nere-deyse üniversitede kayıtlı öğrenci sayısına yaklaşmıştır.

"21.yüzyılda üretilen bilgi ve teknolojilerden yeterince yararlanmak, ancak 20. yüzyılda kitlesel ve sürekli yükseköğretimi gerçekleştirmekle mümkün olacaktır," cümlesi, günümüzde slogan haline gelmiştir.

2.3. Elit Eğitim

Üniversite kavramına eşdeğer olarak doğan yükseköğretimin diğer bir ilkesi de elit eğitimidir. Toplumlar 2000'li yıllarda sadece 20. yüzyılda üretilen teknolojilere uyum sağlamakla kalmayacak, büyük bir olasılıkla, daha da artan bir hızda, teknoloji üretimi yarışına gireceklerdir. Bu nedenle yükseköğretimde kitlesel eğitime paralel olarak elit eğitime de yöneleceklerdir. Kitlesel ve elit eğitim ikilem gibi görülebilir; ancak kaçınılmaz bu iki hedef, yükseköğretim kurumlarının yapısal ve işlevsel açıdan çeşitliliğe yöneltilmesi ile gerçekleştirilmek durumundadır. Bu ikilem, günümüz teknolojisine katkıda bulunan toplumlar tarafından yükseköğretimde çoklu eğitim sistem ve programları uygulanarak çözülmüştür.

Bu anlayışla yükseköğretim kurumlarının çok büyük bir bölümü, meslek yüksekokullarında ön lisans veya bir mesleğe yönelik yüksekokul ve fakültelerde lisans düzeyinde programlarla kitlesel eğitime ağırlık verip, hizmet sektöründe görev alacak veya tarım ve sanayi sektörlerinde günlük teknolojiyi kullanacak meslek elemanları yetiştirmektedir. Yükseköğretim kurumlarının gelişmiş çok küçük bir bölümü ise, daha az sayıda üstün yetenekli öğrencilere, lisans ve lisansüstü düzeyde elit eğitim verip, temel araştırmalara yönelerek, teknoloji ve bilgi üretenleri eğitmektedir. Bugün ABD'de mühendislik eğitimi veren okulların sayısı 2000 civarında iken, doktora programı uygulayanların sayısı 200'ün altında olup, bu sayının daha da azaltılması tartışılmaktadır.

Ülkemizde hemen bütün üniversitelerde lisansüstü öğretim yapılması bu anlayışla bağdaşmamaktadır.

2.4. Programlararası Esnek Eğitim

Günümüzde fen bilimleri, sosyal bilimler, sağlık bilimleri, mühendislik bilimleri eğitim programlarının katı ayırımları ve tek boyutlu yapılarının, karşılıklı transferler ile yumuşatılması, eğitim anlayışında önemli bir aşamadır. Çünkü öğrencinin ilgi ve motivasyonu başarılı bir eğitim sisteminde önemli bir ilkedir. Günümüzün gelişmiş, yüksek standartlara sahip üniversiteleri, eğitim programlarında zorunlu dersleri azaltıp seçmeli derslerini artırarak, öğrencilerin daha çok ilgi duydukları konularda esnek bir eğitim modeli uygulamaya başlamışlardır. Gelişmiş üniversitelerin mühendislik programlarında zorunlu ders oranı %50'nin altına düşmüştür. Sevinçle ifade etmeliyiz ki, ülkemizde de yükseköğretim kurumlarının

programlarının hazırlanmasında aynı anlayış paralelinde bir eğilim başlamıştır.

2.5. Küreselleşme

Bütün dünyada yükseköğretim görmekte olan öğrenci sayısı 1970'te 28.2 milyon, 1980'de sayı 47.5 milyon iken, 1990'da 65 milyonun üzerine çıkmıştır. Bu sayının 2010 yılında 120 milyona yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bu, başdöndürücü artışa paralel olarak, yükseköğretimde küreselleşmeye doğru hızlı bir eğilimin de varlığına tanık olmaktayız. Ülkesi dışında eğitim gören öğrenci sayısı 1980'de 9.5 milyon iken, 1990'da 12 milyona ulaşmıştır. Bu miktar, toplam öğrenci sayısının %20'sini oluşturmaktadır. Yükseköğretimde uluslararası hareketlilik ile ülkelerin birbirlerinin eğitimlerini, diploma ve diğer belgelerin denkliklerini tanımaları arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bilginin ve teknolojinin sürekliliğinde, üretilmesinde ve paylaşımında akademik hareketliliğin önemi büyüktür. Başka bir deyişle ülkelerin yükseköğretim belgelerinin denkliğini kolayca tanıması, uluslararası akademik hareketliliğin hem gereği hem de sonucudur.

Günümüzde gelişmekte olan ülkelere ileri Batı ülkelerine lisansüstü eğitim için yoğun bir öğrenci akışı gözlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde, özellikle fen ve mühendislik fakültelerinin yüksek lisans ve doktora programlarında kayıtlı öğrencilerin yarısına yakını yabancılar oluşturmaktadır. Son yıllarda uluslararası öğrenci değişiminde yeni bir akım gözlenmektedir. ABD de son yıllarda kendi içe dönük eğitim sisteminin 21.yüzyılda ülkeyi yalnızlığa götürebileceği kuşkusuyla üniversitelerinde "ülke dışında eğitim" adıyla anılan bir program başlatmıştır. Bu program çerçevesinde sadece 1990 yılında dört milyon Amerikan lisans öğrencisi, eğitimlerinin bir veya iki dönemine Amerika dışında devam etmişlerdir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu, 2000'li yıllardan itibaren yükseköğretim öğrencilerinin %25'ini, en az bir akademik yıl, topluluğa bağlı bir diğer ülkede eğitmeyi amaçlamaktadır. Binlerce öğrencinin üye ülkeler içinde rotasyonunu sağlayacak bu projenin hedefi, 21. yüzyılda uluslararası entegrasyonu yaratacak ve yaşatacak kitleleri eğitmektir[3].

2.6. Akreditasyon

Ülkeler arasında başlayan ve büyük bir hızla artacağına inanılan öğrenci değişimi, programların eş değerliliği, eğitimin niteliği, uluslararası akreditasyonu gündeme getirmiştir. Öğrenci değişiminin ötesinde, yükseköğretimde akreditasyonu zorlayan diğer bir etken de uluslararası ticari-teknolojik bütünleşmedir. 2000'li

yılların mühendis, avukat ve ekonomistleri, büyük bir olasılıkla, daha geniş ölçüde çok uluslu şirketlerde yabancı meslektaşları ile birarada ve yalnızca ulusal değil, uluslararası normlarla görev yapacaklardır. Bunun için akredite olamamış üniversitelerin yaşama şansı azalacaktır.

2.7. İleri Eğitim Teknolojileri

Bilgisayar ve haberleşme çağının yaratılmasına büyük katkıda bulunan üniversiteler, geliştirdikleri teknolojilerden kendi eğitim sistemlerinde yeterince yararlanamamaktadır. Üniversitelerde ileri eğitim teknolojilerinden yararlanma yolları araştırılmalı ve kullanıma sunulmalıdır.

2.8. Planlı Temel Araştırmalar

Temel araştırmalar için en uygun ortam üniversiteler; teknolojik araştırma-geliştirmeler için ise, endüstriyel AR-GE kuruluşlarıdır. 21. yüzyılda daha belirgin bir biçimde iki basamaklı bir bilimsel ve teknolojik araştırma sistemi oluşacaktır. Altyapıyı oluşturan birinci basamakta, üniversitelerde çoğunlukla devlet desteği ile yürütülen güdümlü, örgütlü ve uzun vadeli temel bilimsel araştırmalar; üstyapıyı oluşturan ikinci basamakta ise, endüstri tarafından desteklenen ve üniversitelerdeki temel bilimsel araştırmaların bulgularından kaynaklanan ve yararlanan teknolojik araştırma ve geliştirmeler yer almaktadır.

Bu strateji, günümüz ileri teknoloji toplumları tarafından benimsenip uygulanmaktadır. Örneğin, teknolojik araştırma-geliştirme harcamalarında özel sektörün payı İsviçre'de yaklaşık %90, Japonya'da %80, Almanya'da %60, ABD'de %50'ler civarındadır. Bu ülkelerde uygulamalı araştırmalar, hemen tümüyle endüstri tarafından yürütülmektedir. ABD'de uygulamalı araştırmalar için endüstri tarafından üniversitelere sağlanan destek, toplam araştırma fonlarının sadece %3.8'ini oluştururken, federal ve eyalet hükümetlerinin temel araştırmalar için sağladıkları destek %90 dolayındadır. Bu akademik araştırmalar 20.yüzyılın son yarısına kadar genellikle dağınık, programsız ve bireysel olarak yürütülmüş; son yıllarda güdümlü ve planlı bir biçimde ele alınmaya başlanmıştır.

3. Yükseköğretimimizin Temel Sorunları ve Öneriler

Bu konudaki görüşleri şu ortak noktalarda toplamak mümkündür:

3.1. Millî Eğitim Politikası

Ülkemizin eğitim sorunları ve boyutları yeterince araştırılıp, açıklanarak toplumumuza mal edilememiş ve dolayısıyla eğitim problemleri konusunda bilinçli bir ka-

muoyu oluşturulamamıştır. Eğitim, stratejik bir yatırım olduğu halde politik getirisi kısa vadede düşük olduğundan, son yıllara kadar hükümet programlarında ve bütçelerinde hak ettiği önem ve payı alamamıştır. Ancak son yıllarda eğitime, özellikle üniversitelere ayrılan paylar, oran itibarıyla gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarılmıştır. Buna rağmen miktar olarak yeterli değildir. Ülkemizin geleceği açısından savunma ve dış ilişkilerimizde olduğu gibi, hükümetler üstü ve ötesi bir millî eğitim politikası ve uygulama planı hazırlanmalıdır. Bu politika ve planların belirlenebilmesi için öncelikle makro düzeyde; ilk, orta ve yükseköğretim sistemlerinin tümlenmiş analiz ve tasarımının yapılması, sistemlerin birbirleriyle nicelik ve nitelik açısından uyumlaştırılması, insan-gücü-eğitim-istihdam dengelerinin sağlanması gereklidir.

3.2. Yükseköğretim Politikası

Eğitim sistemimizin genelinde gözlenen plansız ve programsız gelişmeler, maalesef yükseköğretim sistemimize de yansımaktadır. Yükseköğretimde çağı yakalamak için tespit edilen genel hedefler (kitle eğitimi, elit eğitim, sürekli eğitim ve planlı temel bilimsel araştırmalar) üzerinde geniş bir görüş birliği olmasına karşın, bu hedefler henüz somut bir şekilde tanımlanamamış; hedeflere ulaşmak için gerekli politika ve planlar üretilmemiştir. Bu çalışmalara temel teşkil edecek bilgi ve istatistiksel veriler de henüz yeterince sağlanamamıştır.

Bunun için öncelikle Yükseköğretim Kurulu, yükseköğretim sistemimizin planlanması, koordinasyonu ve denetimini sağlayacak yeni bir anlayış ve yapıya kavuşturulmalıdır. Bu örgütün oluşumunda ilgili devlet kuruluşları ile ülkenin sosyal ve ekonomik gelişiminde önemli payı bulunan kesimleri de yeterince temsil edilmelidir. Bir başka deyişle yükseköğretimin yönlendirilmesi, üniversiteler ile etkin bir iletişim ve diyalog içinde, demokratik bir zeminde gerçekleştirilmelidir[4]

3.3. Ortaöğretimde Nitelik ve Nicelik

Yükseköğretimin en önemli sorunlarından biri "girdi" lerin niteliğinin gözardı edilmesidir. Bugün yükseköğretimin gerektirdiği akademik yeterlilik, yetenek ve başarı dikkate alınmadan, her ne şekilde olursa olsun bir ortaöğretim diplomasına sahip olmanın, yükseköğretime giriş için temel koşul olarak yeterli kabul edilmesi, yükseköğretimin niteliği açısından en büyük sakıncadır.

Bütün gelişmiş ülke üniversiteleri girişte, ortaöğretimde belli bir program çıkışlıları ve bunların belli düzeyde ortaöğrenim başarısını ön koşul kabul etmektedir. Bizim de bu gerçeği benimseyip uygulamaya dönmüş-türmemiz, bilgi çağında yer alabilmemizin esasıdır.

Bunun için öncelikle, "yönlendirme" ilkesinin gereği yerine getirilerek; hem daha iyi hazırlanmış, yeterli akademik başarıya sahip gençlerin üniversiteye girişi gerçekleştirilmiş olacak, hem de üniversiteye gidemeyecek gençlerin üniversiteye ortaöğretim düzeyinde bir iş ve meslek sahibi olabilmeleri sağlanacaktır.

Lise ve dengi okullardan mezun olan öğrencilerimizin yaklaşık %50'si (ÖSS sınavında 105 puanın altında olanlar) yükseköğretim düzeyinde eğitim göremeyecek niteliktedir[5]. Toplumumuzda oluşan kanının aksine, okullaşma sorunu yükseköğretimden çok, ortaöğretimde karşımıza çıkmaktadır. Ortaöğretimde %46 gibi düşük bir okullaşma oranı ile yükseköğretimde %23 gibi bir okullaşma oranı sağlayabilmiş olmak, henüz yükseköğretimin eşiğinde nitelikten ödün vermek demektir. Dolayısıyla yükseköğretim sistemimizde nicelik değil, nitelik sorunu vardır. Ortaöğretim güçlendirilmeden, yasal düzenlemeler ile yeni üniversiteler açmak, çözüm getirmek yerine sorunları daha da büyütecektir. Bu nedenle hem ortaöğretimde, hem yükseköğretimde 2000'li yılların başında, örgün öğretimde okullaşma oranlarını iki katına çıkarmak zorundayız[6].

3.4. İnsangücü-Eğitim-İstihdam İlişkisi

Yükseköğretim kurumlarımız insangücü-eğitim-istihdam dengeleri yeterince gözönüne alınmadan büyümektedir. Sağlık bilimleri, elektronik, bilgisayar, endüstri mühendisliği, İngilizce öğretmenliği, işletmecilik ve uluslararası ilişkiler gibi sosyal talebin yoğun olduğu dallarda eleman sıkıntısı çekilirken, insangücü fazlalığı ve istihdam sorunu olan, ancak kolayca açılabilen diğer dallarda sağlıksız bir büyüme gözlenmektedir.

3.5. Tekdüze Yükseköğretim

21. yüzyıla hazırlanmak için bir taraftan toplumumuzu, yükseköğretim düzeyinde kitlesel eğitimden geçirerek, üretilen teknolojileri özümseyip kullanabilecek nitelikte elemanları yetiştirirken, öte taraftan da seçkin öğrencilerimize yüksek düzeyde programlarla eğitim vererek bilgi ve teknoloji üretecek bilim adamı ve araştırmacıları yetiştirmek zorundayız. Bu nedenle, meslek yüksekokulları ve yüksekokullarda ileri eğitim teknolojilerinden de yararlanarak kitle eğitimi vermek; belli fakülte ve enstitülerde ise, elit eğitim yapmak ve bilimsel araştırmaları yürütmek şeklinde bir çeşitliliğe gitmek gerekmektedir. Bu çeşitlilik, buldukları ortama, özelliklerine ve gelişmişlik derecelerine göre fakülte ve üniversite düzeyinde de olmalıdır.

3.6. Öğretim Üyesi Gerekisini

2000 yılında yükseköğretimde %30'luk bir okullaşma oranı gerçekleştirilebilmek için yaklaşık yeniden 12000

öğretim üyesine ihtiyaç duyulmaktadır (7). Bunu karşılamak üzere, 3837 sayılı Kanun gereğince 2000 yılına kadar 7500 öğrencinin yurtdışında doktora öğrenimi yapması planlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Ayrıca 1993 tarih ve 492 sayılı KHK ile de her yıl 800 öğrencinin daha lisansüstü öğrenim görmek üzere yurtdışına gönderilmesi sağlanmış, uygulanmaya başlanmıştır.

Hâlen yurdumuzda da 15 bin doktora, 37 bin yüksek lisans öğrencisi öğrenim görmektedir (8). Yurtdışında ise, kendi hesabına lisansüstü öğrenim görenlerin sayısı 8000'dir. Kuşkusuz öğretim üyesi darboğazını geçebilmek için, bu olumlu gelişmeler yanında öğretim üyeliğini daha çekici bir hâle getirmek de ön koşuldur.

3.7. Yükseköğretimde Nitelik

Yükseköğretim kurumlarımızdan birçoğunun ileri Batı ülkelerinin elit üniversitelerinin akademik düzeyine henüz erişebildiklerini söylemek güçtür. Başta öğretim üyesi olarak yetişme koşullarının güçlüğü, araştırma görevliliğinin çekici olmaması, akademik terfi ve atamalarda kullanılan standartların düşük olması, akademik performansı yüksek olan öğretim üyelerini ödüllendirecek yasal imkânların bulunmaması ve üniversitelerimize dışarıdan taze kan aktarılamaması gibi nedenlerle üniversitelerimiz akademik düzeylerini istenilen seviyeye çıkaramamışlardır. Yapılacak yasal düzenlemeler ile öğretim üyelerinin özlük hakları iyileştirilmeli, akademik yeterlikler dikkate alınarak bilimde yarışma özendirilmeli, terfi ve atamalarda kullanılan akademik standartlar yükseltilmeli ve lisans ve lisansüstü düzeyde tüm eğitim programlarında ulusal bir akreditasyon sistemi oluşturulmalıdır. Bunların yanında, çağdaş eğitim yöntem ve teknolojilerinin kullanımına da aynı derecede önem verilmelidir.

3.8. Bilimsel Araştırmaların Yetersizliği

Seçkin üniversite ve enstitülerimizi, devlet desteği ile programlı, planlı ve sürekli bilimsel araştırmalara; uygulamalı araştırmaları da endüstriyel araştırma kuruluşları ile birlikte yürütmeye yöneltmek gerekmektedir.

Üniversitelerimizin, 1993 yılında bilimsel yayınlarda dünya sıralamasında 44.sıradan 37. sıraya yükselmesi kamuoyunda olumlu bir hava yaratmıştır[9].

3.9. İçedönük Üniversite

Ulusal sınırlar içinde kapalı kalmış bir üniversitenin çağdaşlaşması beklenemez. Gelişme için üniversitelerimizin ve öğretim üyelerimizin dış dünya ile sürekli iletişim içinde olması sağlanmalı, akademik hareketlilik özendirilmeli; yurtdışındaki seçkin üniversitelerin eğitim programları, eğitim teknolojileri ve araştırma faaliyetleri de yakından izlenmelidir.

3.10. Finansman

2000 yılında yükseköğretimde %30 okullaşma oranına erişebilmek için gerekli en az yatırım ve cari giderler toplamı 45 trilyon TL.yi geçmektedir. Diğer bir deyişle yükseköğretim sistemimizin finansman sorunları ürkütücü boyutlardadır. Bu finansmanın sadece devlet bütçesinden karşılanması, uzun dönemde mümkün olmayacaktır [10]. Çevre katkısı ve üniversitenin kendi kaynaklarını yaratması kaçınılmazdır.

3.11 Yurtdışında Yükseköğrenim Arayışı

Bugün birçok ülke, niteliği belirsiz yükseköğretim kurumlarına, her lise mezunumuzu, istedikleri programa kayıt için, kapılarını açmıştır. Temel koşul, öğretim ücretinin ödenmesidir. Binlerce gencimiz bu ülkelere yönelmiştir. Girişte kendilerinden hiçbir akademik düzey aranmamaktadır. Bu öğretim kurumları, öğrencilerin öğrenimlerini çok başarılı bir biçimde yürüttüklerini göstermekte de bir sakınca görmemektedir.

Düzeyi, mahiyeti, niteliği tartışmalı bir eğitim sonrası, binlerce diploma sahibinin ülkemizde mesleklerini yapma isteklerinin yaratacağı sorunlar da kuşkusuz çok ciddi boyutlarda olacaktır.

Sonuç olarak toplumumuzun kültürel, siyasal, bilimsel ve ekonomik gelişiminde öncülük etme işlevlerini sürdürdüğü üniversitelerimizin, hem kendilerini hem de kendilerinden büyük beklentileri bulunan toplumumuza, 21. yüzyıla hazırlamak için geleneksel üniversite anlayışından bir an önce kurtulmalarının, gelişmiş iletişim

teknolojileri ile donatılmalarının ve bu suretle dünya standartlarına kavuşmalarının gerekliliği, bugün her günden daha fazla hissedilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Ataünal A., (1993): *Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler*, Ankara. DAYM Matbaası: 165-168.sayfa
- [2] Gürüz K., (1992): *Türkiye'de Çağdaş Eğitim ve Çağdaş Üniversite, Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite*, Ankara. Başbakanlık Basımevi: 319. sayfa
- [3] Saatçioğlu Ö., (1992): *Türkiye'de Çağdaş Eğitim ve Çağdaş Üniversite Konusunda Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Görüş ve Önerileri Çağdaş Eğitim-Çağdaş Üniversite*, Ankara. Başbakanlık Basımevi: 272. sayfa
- [4] Ataünal A., (1993): a.g.e., 170. sayfa
- [5] Sevük S., (1992): *21.Yüzyılda Yükseköğretim Çağdaş Eğitim - Çağdaş Üniversite*, Ankara. Başbakanlık Basımevi: 346. sayfa
- [6] Millî Eğitim Bakanlığı, (1994): *MEB Nevzat AYAZ'ın TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu 1995 Yılı Bütçe Konuşması*, Ankara. DAYM Matbaası: 27, 49-52.sayfa
- [7] Sevük S., (1992): a.g.e., 347.sayfa
- [8] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (1994): *Yükseköğretimin Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara. YÖK Yayını: 3.sayfa
- [9] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (1994): *Türk Yükseköğretiminde Gelişmeler*, Ankara. YÖK Yayını: 7 .sayfa
- [10] Sevük S., (1992) a.g.e., 348. sayfa